

ISSN 2181-1008
DOI 10.26739/2181-1008

ВЕСТНИК ВЕТЕРИНАРИИ И ЖИВОТНОВОДСТВА

НАУЧНОЕ ПЕРИОДИЧЕСКОЕ ИЗДАНИЕ

ТОМ 2, НОМЕР 1

2022

SAMARQAND VETERINARIYA
MEDITSINASI INSTITUTI

ISSN 2181-1008

DOI 10.26739/2181-1008

ВЕТЕРИНАРИЯ ТИББИЁТИ ВА ЧОРВАЧИЛИК БЮЛЛЕТЕНИ

2 ЖИЛД, 1 СОН

ВЕСТНИК ВЕТЕРИНАРИИ И ЖИВОТНОВОДСТВА

ТОМ 2, НОМЕР 1

BULLETIN OF VETERINARY AND LIVESTOCK

VOLUME 2, ISSUE 1

ТОШКЕНТ-2022

ВЕТЕРИНАРИЯ ТИББИЁТИ ВА ЧОРВАЧИЛИК БЮЛЛЕТЕНИ

ВЕСТНИК ВЕТЕРИНАРИИ И ЖИВОТНОВОДСТВА | BULLETIN OF VETERINARY AND LIVESTOCK

№1 (2022) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-1008-2022-1>

Бош мухаррир ўринбосари:
Заместитель главного редактора:
Deputy Chief Editor:

А.С. Даминов
Узбекистан

Бош мухаррир:
Главный редактор:
Chief Editor:

Х.Б. Юнусов
Узбекистан

Бош мухаррир ўринбосари:
Заместитель главного редактора:
Deputy Chief Editor:

А.Р. Курбонов
Узбекистан

МАЪСУЛ КОТИБ | ОТВЕТСТВЕННЫЙ СЕКРЕТАРЬ | RESPONSIBLE SECRETARY:

Н. Б. Дилмуродов, Самарканд, Узбекистан

ТАҲРИРИЯТ АЪЗОЛАРИ:
РЕДАКЦИОННЫЙ КОЛЛЕГИЯ:
EDITORIAL BOARD:

ТАҲРИРИЯТ КЕНГАШИ:
РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ:
EDITORIAL BOARD:

Б. Т. НОРКОБИЛОВ
Ташкент, Узбекистан

Ш. А. ДЖАББАРОВ
Ташкент, Узбекистан

Б. А. ЭЛМУРАДОВ,
Ташкент, Узбекистан

Н. А. БОБОКУЛОВ,
Ташкент, Узбекистан

А. А. НУРМАТОВ,
Ташкент, Узбекистан

Б. Б. БАКИРОВ
Самарканд, Узбекистан

Х. Б. НИЁЗОВ,
Ташкент, Узбекистан

Р. Б. ДАВЛАТОВ,
Ташкент, Узбекистан

Э. С. ШАПТАКОВ
Ташкент, Узбекистан

Х. С. САЛИМОВ
Самарканд, Узбекистан

М. А. РУЗИМУРАДОВ
Ташкент, Узбекистан

Д. А. АЗИМОВ
Ташкент, Узбекистан

А. И. ЯТУСЕВИЧ
Минск, Республика Беларусь

Д. А. ДЕВРИШОВ
Москва, Российская Федерация

Ю. А. ЮЛДАШБОЕВ
Москва, Российская Федерация

Д. Н. ФЕДОТОВ
Минск, Республика Беларусь

К. Н. НОРБОЕВ
Самарканд, Узбекистан

С. Ю. ЮСУПОВ
Самарканд, Узбекистан

Х. А. ХАМДАМОВ
Ташкент, Узбекистан

А. А. ЭЛМУРАДОВ
Самарканд, Узбекистан

Б. Д. НАРЗИЕВ
Самарканд, Узбекистан

Page Maker | Верстка | Саҳифаловчи: Хуршид Мирзахмедов

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC the city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

1. Yunusov X.B., Eshbekova M.Y. SHO‘RLANGAN, OG‘IR METALLI VA PESTITSIDLI SHAROITLARDA A.CHROOCOCCUM K1 HAMDA A.VINELANDII S21 SHTAMMLARIDA FITOGORMONLAR SINTEZI TADQIQI.....	5
2. Даминов А. С., Хашимов Б. С., Муртазаева З. А., Назаров А. ИСПЫТАНИЕ НОВЫХ СОВРЕМЕННЫХ АНТГЕЛЬМИНТНЫХ ПРЕПАРАТОВ ПРИ ПАРАМФИСТОМАТОЗАХ ЖВАЧНЫХ.....	11
3. Рузимурадов Р.Р., Базаров С.Р., Шаптаков Э.С. РАННЕВОЗРАСТНОЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЕ БАРАНОВ В КАРАКУЛЕВОДСТВЕ.....	15
4. Bazarov A. Kh. ABOUT BACTERICIDAL AND BACTERIOSTATIC SUBSTANCES OF MILK OF HEALTHY COWS AND THEIR EFFECTS ON STAPHYLOCOCCI, STREPTOCOCCI, ESCHERICHIA COLI AND SALMONELLA.....	19
5. Шапулатова З.Ж., Жайнаров Б.Б., Курбанов Ж.Х. ПАРРАНДАЛАРНИНГ КОЛИБАКТЕРИОЗ ВА ПУЛЛОРОЗЛИ АРАЛАШ ИНФЕКЦИОН КАСАЛЛИКЛАРИГА ТАШХИС ҚЎЙИШ ВА САМАРАЛИ ДАВОЛАШ УСУЛЛАРИ.....	22
6. Дилмуродов Н.Б., Дониёров Ш.З., Чориев О.Н. БРОЙЛЕР ЖЎЖАЛАР ЕЛКА СУЯГИ ТАРКИБИДАГИ КУЛ ВА УМУМИЙ ОРГАНИК МОДДАЛАР МИҚДОРИНИ ПОСТНАТАЛ ОНТОГЕНЕЗДА ЎЗГАРИШИ.....	26
7. Шапулатова З.Ж., Сафаров М.Б., Жахонгиров С.С. КУЙДИРГИ КАСАЛЛИГИНИНГ ПРОФИЛАКТИКАСИ ВА ЭПИЗООТИЯГА ҚАРШИ КУРАШИШ ЧОРА-ТАДБИРЛАРИ.....	31
8. Ruziyev Z.E., Ismoilov A., Ergashev N.N. VIRUS BILAN ZARARLANGAN YIRIK SHO‘XLI QORAMOL LEYKOZIDA KASALLIKNING KLINIK-MORFOLOGIK KO‘RINISHI.....	37
9. Абдиев С.Б., Ниёзов Ҳ.Б. СИГИРЛАРДА ТУҒИШДАН КЕЙИНГИ ЭНДОМЕТРИТЛАРДАГИ МИКРОБЛАРНИНГ АНТИБИОТИКЛАРГА СЕЗУВЧАНЛИГИ.....	43
10. O‘ktamov B.G‘., Tursinaliyev B., Norboyev Q.N. SOG‘IN SIGIRLARDA MINERAL MODDALAR ALMASHINUVI BUZILISHLARINI OLDINI OLISH.....	48
11. Fayziyeva S.F., Norboyev Q.N., Bazarov A.X. BUZOQLAR DISPEPSIYASIDA ICHAK DISBAKTERIOZI.....	51
12. Botirova Sh.A., Eshburiev B.M. O‘STIRISH YOSHIDAGI BUZOQLAR ANEMIYASINI ETIOPATOGENEZI, DAVOLASH USULINI TAKOMILLASHTIRISH.....	55
13. Mamatova Z.B., Tuxtamishov N.S. QO‘YLARNING SALMONELLYOZ KASALLIGI BO‘YICHA O‘ZBEKISTONDAGI HOLAT.....	60
14. Baxriddinov Q.M., Tashtemirov R.M. TERI KASALLIKLARINI DAVOLASHDA QO‘LLANADIGAN O‘SIMLIK DORI VOSITALARINING TAVSIFI. (ADABIYOT MALUMOTLARI ASOSIDA).....	66

UDK: 619:636.2:616.084

Botirova Shohista Abdiquaharovna
Eshburiev Baxtiyar Mamatqulovich
Samarqand veterinariya meditsinasi instituti

O‘STIRISH YOSHIDAGI BUZOQLAR ANEMIYASINI ETIOPATOGENEZI, DAVOLASH USULINI TAKOMILLASHTIRISH

 <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.5913663>

ANNOTATSIYA

Maqolada chorvachilik jadal rivojlanayotgan fermer xo‘jaliklari sharoitida parvarishlanayotgan sutdan chiqarilgan buzoqlarda anemiya kasalligining asosiy sabablari, xarakterli klinik belgilari va qondagi o‘zgarishlar bayon qilingan.

Kalit so‘zlar: etiologiya, patogenez, gipoplastik, gemolitik, postgemorragik, anemiya, simptom, gipogemoglobinemiya, morfobiokimyoviy ko‘rsatgichlar, leykotsit, eritrotsit, gemoglobin, takomillashtirish.

Ботирова Шохиста Абдикахаровна
Эшбуриев Бахтияр Маматкулович

Самаркандский институт ветеринарной медицины

ЭТИОПАТОГЕНЕЗ, СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ МЕТОДЫ ЛЕЧЕНИЯ АНЕМИИ ТЕЛЯТ В ПОСЛЕМОЛОЧНОМ ПЕРИОДЫ

АННОТАЦИЯ

В статье приведено этиология, клинические признаки и некоторые морфобioхимические показатели крови при анемии у телят после молочного периода в условиях интенсивно развивающихся хозяйств.

Ключевые слова: этиология, патогенез, гипопластический, гемолитический, постгеморрагический, анемия, симптом, гипогемоглобинемия, морфобioхимические показатели, лейкоцит, эритроцит, гемоглобин, усовершенствование.

Botirova Shokhista Abdikakharovna
Eshburiev Bakhtiyar Mamatkulovich
Samarkand Institute of Veterinary Medicine

ETIOPATHOGENESIS, IMPROVEMENT OF METHODS OF TREATMENT OF ANEMIA OF CALVES IN POST-DAIRY PERIODS

ANNOTATION

The article describes the main causes of anemia, characteristic clinical signs and changes in the blood in calves reared in the conditions of rapidly developing livestock farms

Keywords: etiology, pathogenesis, hypoplastic, hemolytic, posthemorrhagic, anemia, symptom, hypohemoglobinemia, morphobiochemical parameters, leukocyte, erythrocyte, hemoglobin.

Mavzuning dolzarbligi. Bu borada chorvachilik fermer xo'jaliklarini zotdor hayvonlar bilan ta'minlash, podani qayta to'ldirish uchun mo'ljallangan tanalarni xo'jalikning o'zida yetishtirish dolzarb hisoblanib, bunga yosh hayvonlarning yuqumsiz kasalliklari, jumladan, buzoqlar anemiyasi to'sqinlik qilmoqda. Chunki anemiya bilan kasallangan buzoqlar kuchli darajada o'sish-rivojlanishdan qoladi va nasillik xususiyatlarining pasayishi oqibatida podani to'ldirish uchun yaroqsiz bo'ladi. Natijada mahsuldor g'o'nojinlarni chet davlatlardan olib kelinishi hisobiga xo'jaliklar katta iqtisodiy zarar ko'rmoqda. Shuning uchun buzoqlarda ushbu kasallikni ertachi aniqlash, davolash va oldini olish usullarini takomillashtirish bilan kasalliklarga chidamliligi yuqori bo'lgan tanalarni xo'jalikning o'zida yetishtirish dolzarb muommolardan biri hisoblanadi.

Buzoqlarning anemiya bilan kasallanishida asosan gemopoezni buzilishi xarakterli bo'lib, buzoqlar asosan kech kuz va qish fasllarida kasallanadi, yangi tug'ilgan hayvon organizmida asosan temir, mis va kobalt elementlarining, vitaminlar va oqsillarning yetishmasligi, saqlash sharoitlarining zoogigienik talablar darajasida bo'lmasligi kasallikning kelib chiqishida asosiy omillar hisoblanadi [1]

O'stirish yoshidagi sutdan chiqarilgan buzoqlar orasida anemiya kasalligi keng tarqalgan bo'lib, ayrim xo'jaliklarda kasallanish ko'rsatgichi 46% ga va o'lim darajasi 32 foizgacha yetishiga qaramasdan qoramolchilik fermer xo'jaliklari sharoitida ushbu kasallikni davolash va oldini olish usullari to'liq o'rganilmagan.

Buzoqlar ratsionida kletchatkaning ortiqcha bo'lishi va katta qorin muhitining kislotalik tomonga o'zgarishi mikrofloralar faoliyatining pasayishi, shuningdek, ular tomonidan B guruhi vitaminlari sintezlanishining kamayishiga sabab bo'ladi. Makrotsitoz bilan birgalikda uchraydigan gipoxrom anemiya qon ishlab chiqarilishini ta'minlovchi omillar – kobalt, mis, B₁₂ vitamini va folat kislotasi yetishmovchiligi bilan izohlanadi [1]

Adabiyot ma'lumotlaridan [2] ma'lumki, ratsionda qand-oqsil nisbatining buzilishi va katta qorin muhitining kislotalik tomonga o'zgarishi mikrofloralar faoliyatining pasayishiga, shuningdek, ular tomonidan B guruhi vitaminlari sintezining kamayishi hamda anemiya rivojlanishiga sabab bo'ladi.

Buzoqlarda temir yetishmaganda birinchi navbatda qizil ilikda qon shaklli elementlarining hosil bo'lishi jarayoni buziladi. Gemoglobin sintezi susayadi va uning eritrotsitlar tarkibidagi konsentratsiyasi pasayadi. Eritropoezning susayishi oqibatida gipoxrom anemiya, oksidlanish va qaytarilish jarayonlarining chuqur buzilishlari kelib chiqadi. Kislorod tanqisligi rivojlanadi. qonda to'liq oksidlanmagan mahsulotlarning to'planib qolishi oqibatida asab, yurak qon tomir va boshqa tizimlarning funksiyasi izdan chiqadi. Umumiy gipoksiya jarayonining kompensatsiyalanishi sifatida pul's tezlashib, yurakning minutlik hajmi ortadi va yurak muskullarining gipertofiyasi rivojlanadi [4].

Buzoqlardan olingan qon namunalarida eritrotsitlar soni (Goryayev sanoq to'rida), gemoglobin (Sali gemometrida), glyukoza (Orto-toluidin bilan rangli reaksiya), qon zardobida umumiy oqsil (Refraktometrik usuli) va ishqoriy zahira aniqlandi [2]. Qon zardobidagi immunoglobulinlar miqdorini aniqlash bo'yicha sifatli reaksiya o'tkazildi. [5].

Q.N.Norboev va boshqalarning ma'lumotlariga ko'ra, anemiyalarning sabablari turlicha bo'lib, ularning rivojlanishida eritrotsitlarning suyak iligi imkoniyatlaridan ko'p darajada o'lishi, eritropoezning buzilishi oqibatida eritrotsitlarning kam miqdorda hosil bo'lishi va gemoglobinning kamayishi asosiy o'rinni egallaydi. Shuningdek, buzoqlar anemiyasining rivojlanishida organizmga mis, temir, kobalt, sianokobolamin va folat kislotasini yetarli miqdorda tushmasligi, temirga nisbatan ehtiyojning kuchayishi ham asosiy omillar hisoblanadi [6].

Adabiyot ma'lumotlarining tahlili va shaxsiy tekshirishlar natijalari shuni ko'rsatadiki, hozirgi kungacha Respublikamizning chorvachilik jadal rivojlanayotgan fermer xo'jaliklarida parvarishlanayotgan buzoqlar orasida anemiyalarning tarqalish darajasi, sabablari, patogenezi, klinik

namoyon bo'lishi, ertachi diagnostikasi hamda kasalliklarni davolash va oldini olish chora-tadbirlari to'liq o'rganilmagan [8].

Keyingi yillarda, oziqalar tarkibida protein, kobalt, mis, rux va vitaminlarning yetishmovchiligi ham kasallikka sabab bo'lishi ma'lum bo'ldi. Ya'ni, alimentar anemiya temir va boshqa elementlarning ichaklar orqali so'rilishining yomonlashishi, ratsionda askorbin kislotasi, tokoferol, oltinugurt saqlovchi aminokislotalarning yetishmovchiligi hamda organik kislotalar ortiqcha bo'lganda hamda rivojlanishi mumkin [9].

Tadqiqotlar ob'ekti va uslublari. Buzoqlarda anemiya kasalligining sabablari, patogenezi va kechish xususiyatlarini o'rganish maqsadida 1,5 oylik yoshdagi golshtinfriz zotli buzoqlardan 6 bosh "o'xshash juftliklar" tamoyili asosida ajratilib, ularning 4 oyligigacha har 20 kunda bir marta klinik va gematologik tekshirishlar o'tkazilib borildi. Klinik tekshirishlar bilan umumiy holat, shilliq pardalar, teri va teri qoplamasining holati, ishtaha, tana harorati, bir daqiqadagi yurak urishi va nafas soni aniqlandi. Buzoqlar tana vaznining kunlik o'sishini tadqiqotlarning boshida va har oyda bir marta individual tartibda tana vaznini aniqlash bilan o'rganildi.

Buzoqlardan olingan qon namunalarida eritrotsitlar soni (Goryayev sanoq to'rida), gemoglobin (Sali gemometrida), glyukoza (Orto-toluidin bilan rangli reaksiya), qon zardobida umumiy oqsil (Refraktometrik usuli) va ishqoriy zahira aniqlandi [2]. Qon zardobidagi immunoglobulinlar miqdorini aniqlash bo'yicha sifatli reaksiya o'tkazildi. [5].

Buzoqlar ratsioni tarkibi va to'yimligi bo'yicha zootexnikaviy tahlil qilinib, ular organizmining to'yimli moddalar, vitaminlar va shuningdek, makro va mikroelementlarga bo'lgan ehtiyojlarining qondirilish darajasi o'rganildi.

Olingan natijalar tahlili. Xo'jalikda buzoqlar 1-10 kunlikda individual kataklarda, 10 kunlikdan har birida 10 boshdan buzoqlar bo'lgan kataklarda saqlanib, buzoqxonaning zoogiyenik ko'rsatgichlari namlikning ortiqchaligi, yorug'likning va to'shamalarning yetishmasligi bilan xarakterlanadi. Buzoqlarga bir kunda 2 marta 10 kunligigacha maxsus sut bergichlar yordamida, 10 kunlikdan boshlab, 3 oylikgacha oxurchalar yordamida sut beriladi, me'yorida esa buzoqlarga bir kunda kamida 4 marta sut berilishi lozim. 3 oylikdan katta o'stirish yoshidagi buzoqlarga sut berilishi to'xtatilib, silos, dag'al ozuqalar va omuxta yemlar bilan oziqlantirishga o'tkaziladi.

Sutdan chiqarilgan 3-4 oylik buzoqlar bir kunda ikki marta oziqlantiriladi. Buzoqlar ratsioni oziqlantirish me'yorlariga solishtirilganda ratsion to'yimligining 0,91 oziqa birligiga kamligi, hazmlanuvchi proteinning 63,4 g, qandning - 178,0 g, karotinning - 80,0 g, fosforning - 7,4 grammga tanqisligi va kalsiyning - 7,6 g va kletchatkaning 771 grammga ortiqchaligi aniqlandi. Buzoqlar organizmi ehtiyojlarining qondirilishi to'yimli moddalarga nisbatan 77,25 foizni, hazmlanuvchi protein - 82,5%, qand - 57,8%, karotin - 57,2%, kalsiy - 121,7%, fosfor - 81,5% va kletchatkaga nisbatan - 167,7 foizni tashkil etdi.

Ratsionning uglevodli qismi qandning tanqisligi va kletchatkaning oziqlantirish me'yorlariga nisbatan ortiqchaligi bilan taavsiflandi.

Buzoqlarning 3 oyligidan boshlab, sut berilishini tusatdan to'xtatilishi va silos, dag'al ozuqalar va omuxta yemlar berilishi, ratsionlar to'yimligining jadal o'sayotgan buzoqlar organizmi ehtiyojlarini qondirmasligi ular da gipoplastik anemiya rivojlanishida asosiy alimentar omillar deb hisoblaymiz.

O'stirish yoshidagi buzoqlarda klinik belgilar kuchli darajada o'sish-rivojlanishdan qolish (60% buzoqda), shilliq pardalarning oqarishi (68% buzoqda), ishtahaning pasayishi va o'zgarishi (lizuxa), tashqi ta'sirotlarga befarqlik, deyarli barcha buzoqlarda teri qoplamasining dag'allashuvi va yaltiroqligining pasayishi, ko'zlar atrofida teri qoplamasining rangsizlanishi (misli ko'zoynak) teri elastikligining kamayishi, ko'pchilik buzoqlarda kompensator jarayon sifatida bir daqiqadagi yurak urishi sonining o'rtacha 103,8 martaga va nafasning 53,7 martagacha tezlashishi kabi anemiya uchun patognomonik simptomlar bilan xarakterlandi.

Tajriba guruhidagi buzoqlarda qonning ayrim morfobiokimyoviy ko'rsatgichlari tajribalarning boshlanishidagi ko'rsatgichlarga nisbatan tekshirishlarning oxiriga kelib, gemoglobin miqdorini $75,6 \pm 1,15$ g/l (me'yor - 112-128), eritrotsitlarni - $4,43 \pm 1,3$ mln/mkl (me'yor - 7,8-8,0), glyukozani - $1,55 \pm 0,06$ mmol/l (me'yor - 3,2-3,4), umumiy oqsilni - $63,2 \pm 1,72$ g/l (me'yor - 62-66),

eritrositlar cho'kish tezligini soatiga – 0,3 mm (me'yor – 0,5-1,5 mm), immunoglobulinlarni 500 ml/l gacha (me'yor – 1500 ml/l gacha) kamayishi xarakterli bo'ldi.

Bu ko'rsatgichlar buzoqlar gipoplastik anemiyasi gemoglobin va eritrotsitlar miqdorining ham kamayishi (normaxrom anemiya), eritrotsitlar cho'kish tezligining va immunitetni pasayishi bilan kechishidan dalolat beradi. Shuningdek, qonning ushbu ko'rsatkachlarini aniqlash kasallikka barvaqt diagnost quyida asos bo'lishi mumkin.

Buzoqlarni 3 oyligida sutdan chiqarilishi bilan qonning ayrim morfobiokimyoviy ko'rsatgichlarining yomonlashib borishini ratsionlarning takomillashmaganligi, ular organizmining to'yimli moddalar, vitaminlar va mineral moddalarga nisbatan ehtiyojlarining qondirilmaligi oqibatida buzoqlarda alimentar xususiyatli anemiya kuzatilishi bilan izohlash mumkin.

O'stirish yoshidagi sutdan chiqarilgan buzoqlarda alimentar anemiyani oldini olish usullarini takomillashtirish maqsadida har birida 8 boshdan buzoqlar bo'lgan 2 ta guruh tashkil etilib, birinchi tajriba guruhidagi buzoqlar ratsioniga qo'shimcha tarkibi temir sulfat, mis sulfat, kobalt xloriddan iborat mineralli eritmada bir boshga bir kunda 50 ml omuxta yemlarga aralashirilgan holda 30 kun davomida berildi, 6 ml Intrafer -100-B₁₂ muskul orasiga har 10 kunda bir marta, jami 3 marta in'yeksiya qilindi.

Ikkinchi nazorat guruhidagi buzoqlar xo'jalikda joriy etilgan ratsionda parvarishlandi.

Profilaktik davolash tadbirlarini boshlashdan oldin tajriba va nazorat guruhidagi alimentar anemiya bilan kasallangan buzoqlarda shilliq pardalarning oqarishi, ishtaha va tashqi ta'sirotlarga javob reaksiyasining pasayishi, teri qoplamasining dag'allashuvi, yaltiroqligining pasayishi, teri elastikligining kamayishi, ko'z atrofida teri qoplamasining pigmentsizlanishi, tullashning kechikishi, o'sish va rivojlanishidan qolish kabi belgilari qayd etildi. Tana harorati o'rtacha 38,5-38,7°C, bir daqiqadagi yurak urishi soni o'rtacha 136-144 marta va nafas harakatlari soni 46-51 martani tashkil etdi.

Birinchi tajriba guruhidagi buzoqlarda davolashning 30 kunida kasallikka xos klinik belgilarning deyarli yo'qolishi va buzoqlarning to'liq sog'ayishi, nazorat guruhidagi buzoqlarda esa davolashning 20-30 kunlarida ham anemiyalarga xos klinik belgilarning kuzatilishi xarakterli bo'ldi.

Tajribalarini boshlashdan oldin tajriba va nazorat guruhlaridagi buzoqlar qonining morfobiokimyoviy ko'rsatgichlarida aytarliq farqlar kuzatilmagan bo'lsada, davolashning oxirgi kunlarida bu ko'rsatgichlarda keskin farqlar kuzatildi.

Birinchi tajriba guruhidagi buzoqlarda davolashning boshlanishida qondagi eritrotsitlar soni o'rtacha 5,77±1,09 va nazorat guruhida - 5,89±1,76 mln/mkl. ni tashkil etgan bo'lsa, davolashning oxiriga kelib, bu ko'rsatgichning 1-guruhda - 7,72±2,12 mln/mkl. gacha ma'romlashishi, 2-guruhda esa 4,95±0,48 mln/mkl gacha kamayishi qayd etildi.

Birinchi tajriba guruhidagi buzoqlarda qondagi gemoglobinning konsentratsiyasi davolashning birinchi kunida 88,9±2,81 g/l.ni tashkil etgan bo'lsa, davolashning oxiriga kelib 103,8±2,31 g/l. ni tashkil etdi. Nazorat guruhidagi buzoqlarda esa qondagi gemoglobin konsentratsiyasining 82,7±2,39 g/l. gacha kamayishi qayd etildi, ya'ni nazorat guruhidagi buzoqlarda anemiya jarayoni kuchayib bordi.

Tana vaznining kunlik ortishi tajribalarning boshidagi ko'rsatgichlarga nisbatan tajribalarning oxiriga kelib, nazorat guruhida 1,6 kg ni, tajriba guruhida esa 2,5 kg ni tashkil etdi, ya'ni nazorat guruhiga nisbatan 56,2 foizga ko'p bo'ldi.

Xulosalar va takliflar:

1. O'stirish davridagi buzoqlarda anemiya rivojlanishining asosiy sabablari ularni o'rgatmasdan turib, birdaniga dag'al ozuqalar bilan boqishga o'tkazilishi, ratsionlarning takomillashmaganligi, buzoqlar uchun yayratish va qo'yosh nurlarining yetishmasligi kabi omillar hisoblanadi.

2. Buzoqlarda alimentar anemiyani etiopatogenetik tamoyil asosida profilaktik davolash uchun balanslashtirilgan ratsionlarda boqish bilan birgalikda ularni sutdan chiqarilishi bilan ratsionga qo'shimcha tarkibi: 10 g temir sulfat, 5 g mis sulfat, 0,5 g kobalt xlorid, 1 litrgacha suvdan iborat mineralli eritmada bir boshga bir kunda 50 ml omuxta yemlarga aralashirilgan holda 30 kun davomida berish va Intrafer -100-B₁₂ preparatidan 6 ml, muskul orasiga har 10 kunda bir marta, jami

3 marta in'yeksiya qilish buzoqlarda klinik-fiziologik va qonning morfobiokimyoviy ko'rsatkichlarini ma'romlashtiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

---

1. Кондрахин И.П., Левченко В.И. Диагностика и терапия внутренних болезней животных. Научное издание. М.: Издательство ООО "Аквариум-Принт" 2005.
2. Методы ветеринарной клинической лабораторной диагностики: Справочник / Под ред. проф. И. П. Кондрахина. - М.: Колос С, 2004.
3. Norboev Q.N., Eshburiev B.M., Eshburiev S.B. Xudoyberganov S. Buzoqlarda alimentar anemiya kasalligining diagnostikasi va profilaktikasi bo'yicha tavsiyalar. Toshkent, 2017.
4. Norboev Q.N., Bakirov B.B., Eshburiev B.M. Hayvonlarning ichki yuqumsiz kasalliklari. Darslik. Samarqand, 2020.
5. Jimmy L. Howard D. Current Veterinary Therapy. Food Animal Practice assessment of passive immunity. P. 99. 1993.
6. Norboev Q.N., Bakirov B.B., Eshburiev B.M. Yosh hayvonlar yuqumsiz kasalliklari patologiyasi va terapiyasi. O'quv qo'llanma. Samarqand, 2009.
7. <http://veterinar.selhozizdat.ru/avet>
8. <http://cyberleninka.ru/article/n/lechenie-alimentarnoy-anemii-telyat>
9. <http://veterinary.academic.ru>
10. <http://lechenie-zdorovye.ru>

**SAMARQAND VETERINARIYA
MEDITSINASI INSTITUTI**

ISSN 2181-1008

DOI 10.26739/2181-1008

ВЕТЕРИНАРИЯ ТИББИЁТИ ВА ЧОРВАЧИЛИК БЮЛЛЕТЕНИ

2 ЖИЛД, 1 СОН

ВЕСТНИК ВЕТЕРИНАРИИ И ЖИВОТНОВОДСТВА
ТОМ 2, НОМЕР 1

BULLETIN OF VETERINARY AND LIVESTOCK
VOLUME 2, ISSUE 1

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz
ООО Тадqiqот город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000